



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ЧЕТВЪРТИ СЪСТАВ

ДЕЛО Д.К. срещу БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 76336/16)

РЕШЕНИЕ

Чл. 5, параграф 4 • Контрол на законосъобразността на задържането • Невъзможност на българското законодателство да разгледа законосъобразността на настаняването в дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни • Контрол на законосъобразността на настаняването, който не е включен в решението на прокурора, което от своя страна не представя гаранциите, изисквани от един „съд“ • Липса на разглеждане на заповедта на прокурора от страна на районния съд • Решение на Конституционния съд, посочващо административното обжалване по общия ред като възможно правно средство за защита • Неефективно и неналично правно средство за защита както на теория, така и на практика по време на оспорваните факти

СТРАСБУРГ

8 декември 2020 г.

Това решение ще стане окончателно при условията на чл. 44, параграф 2 от Конвенцията. Може да бъде предмет на редакционни промени.

В делото Д.К. срещу България

Европейският съд по правата на човека (Четвърто отделение) на заседание в състав:

Тим Еике (Tim Eicke), *председател*,
Йонко Грозев (Yonko Grozev),
Фарис Вехабович (Faris Vehabović),
Юлиа Антоанела Моток (Iulia Antoanella Motoc),
Армен Харутюнян (Armen Harutyunyan),
Габриеле Кушко-Стадълмайер (Gabriele Kucsko-Stadlmayer),
Ана Мария Гера Мартинс (Ana Maria Guerra Martins), *съдиш*,
и Андреа Тамиети, *секретар на отделението*,

Предвид:

жалба (№ 76336/16) срещу Република България, с която гражданин на същата държава, г-жа Д.К. („жалбоподателката“) на основание член 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) е сезирал Съда на 5 декември 2016 г.,

решението да се информира българското правителство („Правителството“) за жалбата по чл. 5, параграф 4 от Конвенцията относно твърдяната липса на правно средство за защита с цел оспорване на настаняването на жалбоподателката в дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни, както и жалбите по чл. 5, параграф 1 и 4 и член 6, параграф 1 от Конвенцията във връзка с настаняването на жалбоподателката в „кризисен център за деца“,

решението да не разкрива самоличността на заявителя, и забележките на страните,

искането за отвод на съдия Грозев, изготвено от Правителството,

След като разисква по тези точки на закрито заседание на 17 ноември 2020 г.,

Постановява следното решение, прието на същата дата:

ВЪВЕДЕНИЕ

1. Жалбоподателката се оплаква, че в нарушение на член 5, параграф 4 от Конвенцията съгласно българското законодателство не е разполагала с правната възможност да оспори законосъобразността на настаняването ѝ в дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни. Тя също така твърди, че във връзка с настаняването ѝ в „кризисен център за деца“ изискванията на член 5, параграф 1 и 4, както и на член 6 от Конвенцията не са били спазени.

ФАКТИТЕ

2. Жалбоподателката е родена през 2001 г. и към датата на подаване на жалбата е живяла в село Подем. Представявана е от г-жа А. В.

Качаунова, адвокат, практикуващ в неправителствената организация Български хелзинкски комитет със седалище в гр. София

3. Правителството се представлява от представителен агент, г-жа Р. Николова, от Министерството на правосъдието.

4. На 9 март 2020 г. правителството иска отстраняването на съдия Грозев, тъй като той е основател на Българския хелзинкски комитет и негов член между 1992 и 2013 г. На 17 ноември 2020 г., уповавайки се на разпоредбите на член 26, параграф 4 от Конвенцията и член 28, параграф 2 от Правилника, отделението в състав съгласно член 28, параграф 4 от последния отхвърли това искане.

I. НАСТАНЯВАНЕ НА ЖАЛБОПОДАТЕЛКАТА В ДОМ ЗА ВРЕМЕННО НАСТАНЯВАНЕ НА МАЛОЛЕТНИ И НЕПЪЛНОЛЕТНИ

5. На 7 юни 2016 г. Дирекция „Социално подпомагане“ - Търговище сезира Районната прокуратура в същия град, с искане жалбоподателката да бъде настанена за период от един месец в Дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни. В подкрепа на искането се посочва, че въз основа на поредица от полицейски доклади е установено, че момичето предлага сексуални услуги срещу заплащане, изоставила е училището, често сменя жилището си и се скита в района, както и че майка ѝ не упражнява необходимия ефективен контрол върху нея.

6. С решение от 8 юни 2016 г. районният прокурор разпорежда настаняването на жалбоподателката в такъв дом за срок от петнадесет дни. На същата дата тя е отведена в Дома за временно настаняване на малолетни и непълнолетни в гр. Горна Оряховица.

7. На 21 юни 2016 г. Дирекция „Социално подпомагане“ предлага на прокуратурата да удължи настаняването на жалбоподателката с един месец. На 22 юни 2016 г. районният прокурор преценява, че интересите на детето налагат престоят да се удължи до 22 юли 2016 г., в резултат на което жалбоподателката остава във въпросния дом.

8. Междувременно местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни образува производство пред Районен съд - Търговище с цел настаняването на жалбоподателката във възпитателно училище - интернат. На 20 юни 2016 г. в 10:30 ч. служители на районната полиция водят жалбоподателката на съдебното заседание, проведено в рамките на това производство. След това, в 16:00 ч., тя е върната в Дома за временно настаняване на малолетни и непълнолетни от полицията. На това съдебно заседание са изслушани жалбоподателката и нейната майка. Последната заявява, че не е съгласна с предложението за настаняване. На 22 юни 2016 г. съдът решава да настани жалбоподателката във

възпитателното училище - интернат в с. Подем. По-специално той посочва, че в миналото не са били налагани никакви възпитателни мерки спрямо непълнолетната и нейната майка. Съдът установява както следва: жалбоподателката е извършила кражба на стойност 1500 евро (EUR) и 80 британски лири (GBP); била е изключена от училище поради неявяването си; съжителствала е с възрастни мъже на семейни начала; събирала се е с хора, вписани в полицейските регистри или осъждани; и, според данните, тя е проституирала и е била жертва на подстрекателство към проституция, факт, който е предмет на наказателно разследване. Съдът установява и, че непълнолетната вече е известна на полицията заради бягство от семейното жилище и че е била обявена за издирване. Освен това той отбелязва, че по време на разглеждането на заявлението за настаняване жалбоподателката е била обект на настаняване в специализирана институция, наложено като спешна мярка за защита. Съдът счита, че в този контекст предложената възпитателна мярка е най-подходящата. В решението е посочена следната мотивация:

„(...) За да стигне до това решение, съдът взема предвид възрастта [на непълнолетната], естеството и тежестта на извършеното престъпление, средата, в която се намира, и обкръжението ѝ, което не само упражнява отрицателно влияние върху начина ѝ на живот, но в действителност застрашава здравето и безопасността ѝ. Съдът намира мярката за легитимна, като взема предвид и твърде слабия родителски контрол от страна на майката, която не полага усилия да предпази [непълнолетната] от влиянието на нейните познати, вписани в полицейските регистри. Отделянето на непълнолетната от средата, в която живее, и настаняването ѝ във възпитателно училище – интернат, биха могли да допринесат [да позволят] за преодоляване на отклоненията в поведението ѝ, както и за изграждането на ценностна система при нея и интегрирането ѝ в обществото (...)“

Преписката не съдържа никаква информация, от която да е видно, че жалбоподателката е обжалвала това решение, което впрочем не е било приведено в изпълнение веднага, а в началото на новата учебна година (вж. параграф 16 по-долу)

9. В допълнение на 29 юни 2016 г. възпитателка в заведението в Горна Оряховица изготвя доклад, според който жалбоподателката е на възраст, когато придобива нови личностни качества и след загубата на баща си при инцидент показва признаци на множество промени в поведението: младото момиче редовно е бягало от къщи, изчезвало е в продължение на седмици, водило е скитнически живот и е замесено в няколко престъпления, които са били предмет на полицейско разследване. В доклада си възпитателката посочва също, че жалбоподателката е имала контакт с възрастни лица, които са я подтиквали да проституира и да им дава пари. Като се имат предвид тези елементи, възпитателката смята, че е уместно да откъсне непълнолетната от нейната среда и да бъде подложена на индивидуален

и редовен образователен и корекционен план, включително и консултации с психолог и педагогически съветници.

II. НАСТАНЯВАНЕ НА ЖАЛБОПОДАТЕЛКАТА В „КРИЗИСЕН ЦЕНТЪР ЗА ДЕЦА“

10. Малко след това, на 20 юли 2016 г., отдел „Закрила на детето“ към Дирекция „Социално подпомагане“ изготвя доклад, с който препоръчва предприемане на нова мярка за защита на жалбоподателката, докато се изчаква настаняването ѝ във възпитателно училище - интернат. Според този доклад действително е важно жалбоподателката да бъде защитена от негативното влияние на нейната социална среда: по-специално след внезапната смърт на бащата на момичето, който обикновено е упражнявал родителски контрол, майката на непълнолетната не може ефективно да упражнява такъв; последиците от това са, че жалбоподателката води безреден живот, бяга от училище и от къщи, често е издирвана от полицията, занимава се с проституция и кражба на пари и съжителства с хора, които са били осъждани или вписани в полицейските регистри. На същата дата директорът на Дирекция „Социално подпомагане“ издава заповед, основана на мотивите, изложени в гореспоменатия доклад от социалните служби, чрез която разпорежда временното настаняване на жалбоподателката в „кризисния център за деца“ в с. Балван, „докато се изчаква [приемането на] решение на Министерството на образованието за настаняване във възпитателно училище – интернат“. Заповедта на директора на Дирекция „Социално подпомагане“ съдържа текст, разрешаващ незабавното ѝ изпълнение, съгласно член 60 от Административнопроцесуалния кодекс, мотивирано от необходимостта да се защитят здравето и живота на жалбоподателката. Той също така посочва, че в съответствие с разпоредбите на Административнопроцесуалния кодекс засегнатите лица могат да обжалват заповедта в четиринадесетдневен срок. Жалбоподателката не е поискала спиране на изпълнението на мярката за настаняване и не е подала жалба срещу тази заповед.

11. Жалбоподателката е преместена в „кризисния център за деца“ в с. Балван на 20 юли 2016 г. На същия дата управителят по социалните въпроси на заведението изготвя тримесечен целеви план за действие за непълнолетната. Тези цели са насочени по-специално към материалните условия и основните потребности, които трябва да се осигурят на непълнолетната, установяването на график с дейности за социална интеграция и образователни дейности, медицински консултации, които трябва да се осигурят, включително и лечение, както и консултации, които биха могли да подобрят познанията на непълнолетната в областта на здравето и сексуалността, индивидуална помощ от психолог и

социални работници, както и социална работа в подкрепа на семейството.

12. На 18 август 2016 г. Дирекция „Социално подпомагане“, отбелязвайки, че на жалбоподателката е наложена възпитателна мярка и отчитайки необходимостта от закрила на последната, в приложение на член 27, параграф 2 от Закона за закрила на детето подава искане до Районния съд за настаняване на непълнолетната в „кризисния център за деца“ в с. Балван, докато се изчаква привеждането в изпълнение на тази възпитателна мярка.

13. В рамките на така заведеното пред него производство на 23 август 2016 г. районният съд насрочва заседание за 14 септември 2016 г., като призовава на съд жалбоподателката и нейната майка.

14. На съдебното заседание, проведено на последната дата, съдът изслушва жалбоподателката и нейната майка, придружени от техния адвокат Р.Т., както и социален работник от Дирекция „Социално подпомагане“. Социалният работник посочва, че, докато се изчаква изпълнението на решението на районния съд относно настаняването на жалбоподателката във възпитателното училище - интернат в с. Подем, трябва да се вземе решение за нейното настаняване в защитена среда, по-специално поради липсата на ефективен родителски контрол и вече установените рискове. Жалбоподателката, нейната майка и техният адвокат заявяват, че подкрепят исканата мярка за защита и че жалбоподателката се чувства добре в „кризисния център за деца“, в който се намира. Жалбоподателката посочва, че е била уведомена за това, че трябва да бъде настанена във възпитателно училище - интернат, но не желае това. Майка ѝ заявява, че, ако близо до Търговище има такъв център, тя предпочита дъщеря ѝ да бъде настанена в него заради географската близост.

15. С решение, взето в деня на изслушването, въз основа на събраните доказателства и показанията на заинтересованите страни, Районният съд постановява исканата мярка за оставащия период до привеждането в изпълнение на настаняването във възпитателно училище - интернат. По-специално съдът отбелязва, че разгледаното заведение е осигурило адекватна среда за грижи и възпитание на младото момиче по отношение на нейните потребности. Освен това посочва, че няма спор между засегнатите лица и институции относно факта, че в интерес на непълнолетната фактическата ситуация трябва да се поддържа такава каквато е.

16. На 16 септември 2016 г., когато е началото на новата учебна година, жалбоподателката е преместена във възпитателно училище – интернат.

17. В рамките на законоустановения срок, определен за тази цел, чрез г-жа А. Качаунова, нейният представител в Съда, жалбоподателката обжалва решението на районния съд пред Окръжен

съд - Велико Търново. С решение от 29 септември 2016 г. окръжният съд установява, че това процесуално представителство не е валидно съгласно националното законодателство и предоставя на жалбоподателката правна помощ, назначавайки особен представител, докато трае производството пред всички съдебни инстанции. С отделно решение, взето на същата дата, окръжният съд назначава С.Б. като особен представител, посочвайки, че последната трябва да коригира нередовностите, свързани с представителството, и да представи копия от жалбата за страните.

18. Особеният представител С. Б. изпълнява указанията на окръжния съд и подава жалбата от името на жалбоподателката. В нея се твърди, че не са предприети други по-малко ограничителни защитни мерки, като например подкрепа от социалните служби на майката, насочена към укрепване на родителския ѝ капацитет, и настаняване при други близки роднини, преди да се вземе решение за настаняването ѝ в дом. Тя добавя, че по време на престоя ѝ в дома за временно настаняване на малолетни и непълнолетни поведението на жалбоподателката се е подобрило. Тя посочва, че от друга страна не са предприети никакви положителни защитни мерки в „кризисния център за деца“ в с. Балван, по-специално с оглед на предишните актове на проституция, на които непълнолетната се е поддала. Накрая тя твърди, че решението на районния съд е нередовно, тъй като е прието в края на престоя на момичето в това заведение.

19. На 6 декември 2016 г. Окръжният съд провежда заседание, на което прекратява производството с мотива, че жалбата е подадена след края на оспорваното настаняване и поради това не е необходимо повече да се разглежда нуждата от продължаването на тази мярка. В следствие на това съдът постановява, че жалбоподателката вече няма правен интерес от продължаване на производството.

20. Чрез г-жа А. Качаунова, нейният представител пред Съда, и със съгласието на майка си жалбоподателката оспорва процедурното решение на окръжния съд. С решение от 13 април 2017 г. Великотърновският апелативен съд потвърждава това решение. Апелативният съд посочва, че вече не е необходимо да се произнася по нуждата от настаняване съгласно член 28 от Закона за закрила на детето (вж. параграф 30 по-долу), доколкото е налице едно от основанията за прекратяване на настаняването, посочено в член 29 от същия закон; всъщност мярката е изтекла на 16 септември 2016 г. (вж. параграф 31 по-долу). Тъй като тази дата предхожда въпросната жалба, окръжният съд не е допуснал грешка в решението си за прекратяване на производството поради липса на правен интерес.

СЪОТВЕТНИ ВЪТРЕШНИ ПРАВНИ РАМКИ И ПРАКТИКИ

III. КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

21. Разпоредбите от Конституцията от 1991 г., относими към настоящия случай, гласят следното:

Член 30

„1) Всеки има право на лична свобода и неприкосновеност.

(...)

3) В изрично посочените от закона неотложни случаи компетентните държавни органи могат да задържат гражданин, за което незабавно уведомяват органите на съдебната власт. В срок от 24 часа от задържането органът на съдебната власт се произнася по неговата законосъобразност.

(...)“

Член 120

„1) Съдилищата осъществяват контрол за законност на актове и действия на административните органи.

2) Гражданите и юридическите лица могат да обжалват всички административни актове, които ги засягат, освен изрично посочените със закон.“

IV. ЗАКОН ЗА БОРБА СРЕЩУ ПРОТИВООБЩЕСТВЕНИТЕ ПРОЯВИ НА МАЛОЛЕТНИ И НЕПЪЛНОЛЕТНИ ОТ 1958 Г.

22. Законът за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни квалифицира като противообществено всяко поведение, което е опасно за обществото, противоречащо на закона, морала или добрите нрави (член 49а). Законът не изброява проявите, които могат да получат такава квалификация, но съдебната практика и криминологията считат, че цялото разнообразие от деяния, когато са извършени от непълнолетно лице, дори и да не са инкриминирани от наказателното право, попадат в обхвата ѝ. Такъв е случаят с проституцията, употребата на наркотични вещества, злоупотреба с алкохол, скитничество, просия, отсъствие от училище или многократно бягство от дома на родители или на лица, упражняващи родителски права. Макар и считани за не толкова опасни за обществения ред като криминалните престъпления, тези деяния изискват мерки за социална закрила, чието прилагане попада в компетенцията на „местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни“ (Б. Станков, *Малолетни, непълнолетни,*

противообществени прояви, престъпления, отговорност, Варна, 2008 г., стр. 33-35).

23. Законът предвижда цяла поредица от възпитателни мерки, които могат да бъдат наложени на непълнолетни, които са извършили такива прояви. Най-тежкото от тях е настаняването във възпитателно училище - интернат (член 13, параграф 1, точка 13), заведение от обществен характер. Производството се открива от компетентната местна комисия за борба с срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, която отговаря за внасянето на предложение за настаняване в Районния съд. В срок от един месец този съд провежда заседание при закрити врати, в присъствието на непълнолетния. Той може да разпорежи исканата възпитателна мярка или съответно да постанови отказ, да реши прилагане на друга възпитателна мярка, да прекрати производството или да отнесе делото до прокурора, когато прецени, че въпросните деяния представляват престъпления. Решението на районния съд може да бъде обжалвано пред окръжния съд в срок от четиринадесет дни, считано от датата на произнасяне на същото (член 21, параграф 1, точка 2 и член 24а) .

24. Същият закон предвижда в чл. 34 създаването на домове за временно настаняване на малолетни и непълнолетни, които се намират под ръководството на Министерството на вътрешните работи. В тях органите на това министерство могат да настанят непълнолетни, на които не може да се установи постоянният или настоящият адрес, тези, които са били заловени в скитничество, просия, проституция, злоупотреба с алкохол, разпространение или употребата на наркотици, тези, които самоволно са напуснали заведения за задължително възпитание или принудително лечение без разрешение, тези, които са извършили противообществена проява, или дори тези, които са изпаднали в състояние на безнадзорност, до степен че оставането им при родителите или при лицата, които ги заместват е нецелесъобразно (член 35). По принцип престоят в този тип дом не може да надвишава петнадесет дни. Престой, по-дълъг от 24 часа, трябва се разрешава от прокурор. В изключителни случаи последният може да удължи срока на престоя до два месеца (член 37). Законът не посочва, че законосъобразността на настаняването в дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни подлежи на проверка от съдилищата. Домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни организират, наред с другото и медицински, психологически и педагогически изследвания и те изготвят препоръки на вниманието на компетентните възпитателни органи за работата с малолетните и непълнолетните или за настаняването им в подходящи заведения (член 36).

25. Член 37 от закона е бил предмет на конституционна проверка пред Конституционния съд, който постановява решението си на 4

октомври 2016 г. след подаване на искане през същата година от Върховния административен съд. Последният по-специално кани Конституционния съд да обяви, че въпросната разпоредба противоречи на член 30, параграф 3 от Конституцията, предвиждащ съдебен контрол на законосъобразността на задържането в рамките на 24 часа. Върховният административен съд изтъква, че член 37 от разглеждания закон не гарантира правото на непълнолетните да получат съдебен контрол на законосъобразността на настаняването им в домове за временно настаняване на малолетни и непълнолетни. Той по-специално се позовава на делото *А. и други срещу България* (№ 51776/08, 29 ноември 2011 г.), в което Съдът констатира нарушение на член 5, параграф 4 от Конвенцията поради липса на правно средство за защита. Няколко трети страни внасят забележки в контекста на производството пред Конституционния съд, между които са министърът на правосъдието и главният прокурор. Последните изразяват мнение, че производството за настаняване в дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни не представя гаранции срещу произвол с мотива, че не предвижда изрично съдебен контрол. Поради това те подкрепят искането на Върховния административен съд да обяви, че оспорената разпоредба противоречи на Конституцията. Главната прокуратура уточнява, че няма вътрешно средство за правна защита, което да позволи оспорване на решението за настаняване, взето от прокурора.

В своето решение Конституционният съд, от една страна, счита, че българският конституционен модел интегрира прокуратурата в системата на съдебната власт и че следователно актовете на прокурора, действащ в рамките на неговите правомощия, се считат за произтичащи от орган на тази власт. Конституционният съд, от друга страна, пояснява, че искането за конституционен контрол е свързано с „липсата на правно средство за защита“. Той взема под внимание констатациите на Съда по горесцитирано дело *А. и други срещу България*, според които производството пред прокурора не съдържа гаранции срещу произвол и заявява, че споделя тези заключения, тъй като за него конституционното право на защита може да бъде напълно упражнено единствено, ако достъпът до съд не е преграден. Следователно от решаващо значение е да се провери дали производството, уредено в член 37 от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, изключва ефективен достъп на заинтересованите лица до съдебен контрол. Конституционният съд продължава, излагайки, че държавният прокурор е натоварен с функции, попадащи в две категории, тези, свързани с упражняването на функциите на прокуратурата като институция, попадаща в съдебната система, произтичащи от член 127 от Конституцията, и тези, свързани с прерогативи, упражнявани като административен орган. Той преценил, че правомощията на прокурора да

разреши удължаването на настаняването в дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни по-специално попадат в тази втора категория, а именно административни функции, и че решението на прокурора, свързано с такава мярка, не е по-различно от първоначалния акт за настаняване на полицейските органи: в случая издаденият от прокурора акт представлява индивидуален административен акт и като такъв може да бъде предмет на контрол по общия ред, предвиден в Административнопроцесуалния кодекс, въпреки липсата на конкретна процедура, уредена в Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни. Конституционният съд счита, че, тъй като член 120 от Конституцията гарантира съдебна защита срещу всички административни актове, касаещи физически лица, с изключение на изрично изключените от закона, то ред за упражняване на съдебен контрол за законосъобразност върху решението на прокурора, с правно основание член 37 от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни съществува, доколкото няма разпоредба от вътрешното законодателство, която да предвижда друго. Той отбелязва, че съгласно общите разпоредби на Административнопроцесуалния кодекс обхватът на този контрол включва както материалните, така и процесуалноправните аспекти на оспорването и че освен това съгласно същите разпоредби заинтересованите страни имат възможност да поискат от съда спиране на изпълнението на атакувания акт. Поради това Конституционният съд заключава, че националното законодателство предвижда адекватна основа за провеждането на справедливо производство, гарантиращо правата на засегнатите лица, по-специално непълнолетните и техните родители. Поради това той постановява, че при тези обстоятелства няма причина да счита, че оспорваната разпоредба е противоконституционна и отхвърля искането на Върховния административен съд по този въпрос.

V. ЗАКОН ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО ОТ 2000 Г.

26. Законът за закрила на детето от 2000 г. урежда правата, принципите и мерките за закрила на детето, както и ролята на институциите и лицата, компетентни да извършат тази защита. Основните права на детето се гарантират от държавата, която осигурява на всички подходяща икономическа, социална и културна среда, както и образование, свобода на възгледите и сигурност (член 1, параграф 1).

27. Съгласно този закон закрилата на детето се основава на прилагането на принципи като, наред с други, отглеждане в семейна среда, зачитане на най-добрия интерес на детето, специална закрила на дете в риск, подбор на лица, пряко ангажирани в дейностите по закрилата на детето, съобразно техните личностни, социални и

професионални качества, временния характер на ограничителните мерки, осигуряване на грижи в съответствие с потребностите на детето, предприемане на превантивни мерки за сигурност и закрила на детето и контрол по ефективността на предприетите мерки (член 3).

28. Гореспоменатият закон предвижда, че всяко дете има право на закрила за нормалното му физическо, умствено, нравствено и социално развитие и на защита на неговите права и интереси (член 10, параграф 1). Мерките за закрила на детето включват настаняване извън семейството, по-специално когато родителите не са в състояние поради основателна или неоснователна причина да полагат трайни грижи за детето, или когато детето е жертва на насилие в семейството и съществува сериозна опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие (член 25, параграф 1, точки 2, 3 и 4). Настаняването на детето извън семейството се налага като мярка за закрила след изчерпване на всички възможности за закрила в семейството освен в случаите, когато се налага спешното му извеждане (член 25, параграф 2). Настаняването извън семейството може да се осъществи в семейство на роднини или близки, в приемно семейство, в социална или интегрирана здравно-социална услуга за резидентна грижа или в специализирана институция. Решението за такова настаняване се взема от Районния съд по искане на Дирекция „Социално подпомагане“, прокурор или родител. Настаняването може да се постанови по административен път чрез индивидуална административна заповед, издадена от директора на Дирекция „Социално подпомагане“ като временна мярка за закрила (член 26, параграф 1, и член 27, параграф 1). По силата на член 27, параграф 6 от закона заповедите, издадени от директора, разпореждащи настаняване, подлежат на обжалване за оценка на законосъобразността, както и на обжалване със суспензивен ефект пред административните съдилища съгласно правилата на Административнопроцесуалния кодекс (вж. също параграфи 32 и 33 по-долу; вж. също за примери за съдебна практика следните решения: решение № 9567 от 27.10.2003 г. на ВАС по адм. дело № 5306/2003 г., VI. о., относно разглеждането по същество на жалба срещу заповедта на директора на Дирекция „Социално подпомагане“, разпореждаща настаняване на непълнолетно лице при неговите баба и дядо, отмяна на първоинстанционното решение за отмяна на решение и връщане за преразглеждане; решение № 11929 от 14.10.2009 г. по ВАС по адм. дело № 5264/2009 г., VI. о., относно разглеждането по същество на жалба срещу заповедта на директора на Дирекция „Социално подпомагане“, разпореждаща настаняване на непълнолетно лице в семейството на близки роднини и потвърждаването на тази заповед с мотива, че е имало опасност за сигурността на детето; решение № 4673 от 03.04.2013 г. на ВАС по адм. дело № 563/2013 г., VI. о., относно разглеждането по същество на жалба

срещу заповедта на директора на Дирекция „Социално подпомагане“, разпореждаща настаняване на непълнолетно лице при неговите баба и дядо и потвърждаването на първоинстанционното решение за изменение на постановлението в частта му относно продължителността на настаняването; *решение № 8178 от 16.06.2014 г. на ВАС по адм. дело № 4980/2014 г., VI. о.*, относно разглеждането по същество на жалба срещу заповедта на директора на Дирекция „Социално подпомагане“, разпореждаща настаняване на непълнолетно лице в специализирано заведение и отмяна на тази заповед с мотива, че не е доказано, че животът и здравето на детето са били в опасност за периода на временната мярка, взета до приемането на решението на районния съд съгласно член 28 от Закона за закрила на децата; *решение № 12915 от 1.12.2015 г. на ВАС по адм. дело № 11364/2015 г., VI. о.*, относно разглеждането по същество на жалба срещу заповедта на директора на Дирекция „Социално подпомагане“, разпореждаща настаняване на непълнолетно лице в специализирано заведение и потвърждаването на тази заповед с мотива, че животът и здравето на детето са били в опасност; *решение № 3 от 4.01.2016 г. на ВАС по адм. дело № 11081/2015 г., VI. о.*, относно разглеждането по същество на жалба срещу заповедта на директора на Дирекция „Социално подпомагане“, разпореждаща настаняване на непълнолетно лице в специализирано заведение и отмяна на това настаняване с мотива, че мерките в семейната среда са по-подходящи; както и *определение № 13929 от 24.10.2013 г. на ВАС по адм. дело № 14242/2013 г., VI. о.* относно отлагане на обжалване и отмяна на незабавното изпълнение на решение за приемна грижа; *определение № 4682 от 18.09.2013 г. на адм. съд Варна по ч. адм. дело № 3409/2013 г.*, относно жалба със суспензивен ефект и отмяна на незабавното изпълнение на заповед за прекратяване на настаняването в приемно семейство; *определение № 4934 от 30.04.2015 г. на ВАС по адм. дело № 2895/2015 г., VI. о.*, относно жалба със суспензивен ефект и отмяна на незабавното изпълнение на заповед за настаняване на непълнолетно лице при неговите баба и дядо).

29. В случай на разпоредена временна мярка за закрила въз основа на член 27, параграф 1 от Закона за закрила на детето, Дирекция „Социално подпомагане“ прави искане за настаняване до компетентния районен съд в едномесечен срок от издаването на заповедта (член 27, параграф 2).

30. Районният съд се произнася в едномесечен срок след откритото заседание в присъствието на детето. В седемдневен срок решението подлежи на обжалване пред окръжния съд, чието решение е окончателно (член 28, параграфи 1-6).

31. Накрая, мярката за настаняване извън семейството се прекратява, когато, наред с други, изтече срокът за настаняване (член 29, точка 2).

VI. АДМИНИСТРАТИВНОПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС ОТ 2006 Г.

32. Съгласно членове 145 и сл. от Административнопроцесуалния кодекс от 2006 г. административните актове подлежат на съдебен контрол на тяхната законосъобразност. Всяко лице, чиито права са засегнати от административен акт, може да предяви иск за отмяна на акта пред компетентния административен съд (член 147, параграф 1). Основанията за отмяна на административни актове са липса на компетентност на издалия акта, неспазване на установената форма, същественото нарушение на административнопроизводствени правила, противоречие с материалноправни разпоредби и несъответствие с целта на закона (член 146). Съгласно член 149 от този кодекс жалбата трябва се подаде в четиринадесетдневен срок от датата на съобщаване на акта.

33. Освен това член 60 от посочения кодекс в неговия параграф 4 във версията, приложима към момента на фактите (настоящият параграф 5 след законодателна промяна през 2018 г.), предвижда, че решението, разпореждащо незабавното изпълнение на индивидуален административен акт, може да бъде обжалвано пред съдилищата в тридневен срок след уведомяването.

ПРАВО

I. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5, ПАРАГРАФ 4 ОТ КОНВЕНЦИЯТА ВЪВ ВРЪЗКА С НАСТАНЯВАНЕ В ДОМ ЗА ВРЕМЕННО НАСТАНЯВАНЕ НА МАЛОЛЕТНИ И НЕПЪЛНОЛЕТНИ

34. Жалбоподателката твърди, че е била лишена от правно средство за защита за контрол на законосъобразността на настаняването ѝ в дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни, на което е била подложена в периода от 8 юни до 20 юли 2016 г.

35. Тя се позовава на член 5, параграф 4 от Конвенцията, формулиран по следния начин:

„Всеки арестуван или лишен от свобода има право да обжалва законосъобразността на своето задържане в съда, който е задължен в кратък срок да се произнесе; в случай че задържането е неправомерно, съдът е длъжен да нареди незабавното освобождаване на задържаното лице.“

A. Допустимост

1. Относно приложимостта на член 5 от Конвенцията

36. Правителството не оспорва твърдението на жалбоподателката, че настаняването ѝ от 8 юни до 20 юли 2016 г. представлява лишаване от свобода, с изключение на периода, обхващащ деня 20 юни 2016 г. в

часовете между 10:30 и 16:00 ч., когато жалбоподателката е отведена на заседание на районния съд, присъствала е на него и впоследствие е върната в Дома за временно настаняване на малолетни и непълнолетни (вж. параграф 8 по-горе). Правителството счита, че това е мярка, предвидена в националното законодателство, която попада в приложното поле на член 5, параграф 1, точка г) от Конвенцията или като алтернатива по смисъла на точка б) от същата разпоредба.

37. Жалбоподателката счита, че дори времето, прекарано в съда на 20 юни 2016 г., трябва да бъде взето под внимание при определяне на общата продължителност на нейното задържане, тъй като тя е била охранявана, както всяко друго задържано лице.

38. Като взе предвид съображенията на страните и материалите по преписката, както и предвид констатациите си по подобни жалби по предходни на това дела (*А. и други срещу България*, цитирано по-горе, член 103, и *И.П. срещу България*, № 72936/14, членове 34-35, 19 януари 2017 г.), Съдът намира, че оспорваната мярка за настаняване може да бъде класифицирана като лишаване от свобода по смисъла на член 5 от Конвенцията за целия период от 8 юни до 20 юли 2016 г. С оглед на общата продължителност на това задържане Съдът счита, че не е необходимо периодът, обхващащ деня 20 юни 2016 г. в часовете между 10:30 ч. и 16:00, да се разглежда отделно.

39. Следователно член 5 от Конвенцията намира приложение.

2. *Относно изчерпването на вътрешноправни средства за защита*

40. Правителството повдига възражение за неизчерпването на вътрешноправните средства за защита. Позицията се базира на решението на Конституционния съд от 4 октомври 2016 г. (вж. параграф 25 по-горе), се аргументира, че по силата на членове 145 и сл. от Административнопроцесуалния кодекс жалбоподателката е имала възможност да оспори решението на прокурора за настаняването ѝ в Дом за настаняване на малолетни и непълнолетни, като административен акт пред административните съдилища. Правителството добавя, че жалбоподателката е можела да се позове пред тези съдилища на пряката приложимост на член 5, параграф 4 от Конвенцията в националното законодателство, като разпоредба на международен договор, ратифициран от България и имащ предимство пред националното законодателство.

41. Жалбоподателката оспорва твърдението на правителството, че правното средство за защита пред административните съдилища е било отворено за нея за преразглеждане на заповедта на прокурора относно удължаването на престоя ѝ в дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни. Тя твърди, че в своето становище пред Конституционния съд самата прокуратура е заявила, че нито едно

съществуващо правно средство за защита не позволява контрол на законосъобразността на решението на прокурора, взето съгласно член 37 от Закона за борба срещу противообществени прояви на малолетни и непълнолетни и че следователно българското законодателство не съответства на член 5, параграф 4 от Конвенцията (вж. параграф 25 по-горе). Жалбоподателката добавя, че не съществува национална съдебна практика, която да доказва ефективността на гореспоменатото правно средство за защита в случай на настаняване в Дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни, разпоредено от прокурор. И накрая тя посочва, че решението на Конституционния съд е прието след събитията по нейния случай.

42. Съдът отбелязва, че възражението на правителството се отнася по съществото твърденията на жалбоподателката за липсата на правно средство за защита, позволяващо контрол на законосъобразността на нейното задържане съгласно националното законодателство. Следователно съгласно член 5, параграф 4 от Конвенцията анализът на възражението, повдигнато по този въпрос, трябва да се обедини с разглеждането по същество на оплакването по 5 § 4 от Конвенцията.

3. Заключение

43. Съдът счита, че член 5 от Конвенцията е приложим в настоящия случай и обединява възражението на правителството, основаващо се на неизчерпване на вътрешните правни средства за защита с разглеждането по същество на оплакването жалбоподателката, която твърди, че не съществува правно средство за защита, позволяващо разглеждане на законосъобразността на нейното задържане, разпоредено от прокурор. Като отбелязва, че това оплакване не е явно необосновано по смисъла на член 35, параграф а) от Конвенцията и че освен това не е налице друго основание за недопустимост, Съдът обявява жалбата за допустима.

В. По същество

1. Аргументи на страните

44. Жалбоподателката твърди, че българското законодателство не предвижда правно средство за защита, позволяващо контрол за законосъобразност върху заповед за задържане, издадена от прокурор. Тя добавя, че производството, проведена по въпроса за настаняването ѝ във възпитателно училище - интернат, приключило с решението на районния съд от 22 юни 2016 г. (вж. параграф 8 по-горе), не е било предназначено за контрол на заповедта на прокурора относно настаняването ѝ в Дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни. Според нея в действителност член 24а от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни

ограничава правомощията на районния съд, така че последният не може да разглежда въпрос, различен от предмета на искането за приемане на възпитателни мерки, изготвено от компетентната местна комисия (вж. параграф 23 по-горе). Накрая жалбоподателката счита, че общия ред за обжалване на административни актове не е бил приложим за нея нито преди, нито след решението от 4 октомври 2016 г. на Конституционния съд (вж. параграф 41 по-горе).

45. Правителството изтъква, че решението на районния съд от 22 юни 2016 г. относно предложението за настаняване във възпитателно училище - интернат (вж. параграф 8 по-горе) включва контрол на законосъобразността на задържането на жалбоподателката в Дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни за периода от първите петнадесет дни от настаняването, считано от 8 юни 2016 г. Правителството също така поддържа, че националното законодателство предоставя на жалбоподателката възможността да оспори издадена от прокурор заповед за настаняване пред административните съдилища и че освен това тя е можела да се позове на предимството, с което се ползва Конвенцията над националното законодателство (вж. параграф 40 по-горе).

2. Преценка на Съда

46. Съдът припомня, че принципите на съдебната практика, приложими в настоящото дело, са обобщени в решенията по дело *Станев срещу България* ([GC] № 36760/06, §§ 168-170, ЕСПЧ 2012) и *А. и други срещу България* (цитирано по-горе, §§ 105-106).

47. Що се отнася до спазването на член 5 § 4 от Конвенцията, на първо място Съдът отбелязва, че българското законодателство не предвижда общо правно средство за защита от типа *habeas corpus*. Съдът припомня, че в делата *А. и други срещу България* (цитирано по-горе, § 107) и *И.П. срещу България* (цитирано по-горе, § 55) също е установил, че в България не е имало конкретно правно средство за защита при настаняване на непълнолетни в домове като въпросния. Според вътрешното законодателство, което остава непроменено след гореспоменатите дела, първоначалното настаняване на непълнолетни в този тип заведения се решава от органите на Министерството на вътрешните работи или от прокурора (вж. параграф 24 по-горе). В настоящия случай Съдът отбелязва, че оспорваното решение за настаняване е взето от прокурора по предложение на социалните служби (вж. параграфи 5 и 6 по-горе). Съдът отбелязва, че правителството не оспорва, че тези органи са действали в рамките на упражняването на изпълнителната власт на държавата и че не са представили гаранциите, които член 5 § 4 от Конвенцията изисква от един „съд“. Следователно контролът на „законосъобразността“ на

въпросното настаняване не се съдържа в заповедта, издадена от прокурора на 8 юни 2016 г.

48. След това Съдът взема под внимание позицията на правителството, според която решението на районния съд от 22 юни 2016 г. включва контрол на законосъобразността на задържането на жалбоподателката, разпоредено от прокурора (вж. параграф 45 по-горе). От това решение обаче не е видно, че районният съд, който е разгледал въпроса за настаняването във възпитателно училище - интернат, е разгледал и обстоятелствата, при които прокурорът е разпоредил оспорваното настаняване на жалбоподателката в дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни и че се е произнесъл по законосъобразността на това решение. Освен това не е видно от вътрешното законодателство, че съдът е бил компетентен да го направи в рамките на това производство и да разпореда, ако е необходимо, освобождаване или да се произнесе относно продължителността на наложената мярка. Всъщност Съдът подчертава, че двете разглеждани настанявания (в дом за временно настаняване на малолетни и пълнолетни и във възпитателно училище - интернат) са свързани с различни заведения и са били предмет на различни производства, така че анализът на необходимостта от настаняване е различен в зависимост от съответната институция. По-специално естеството на настаняването, до което се прибегва с възпитателната цел, е различно в двете хипотези. В този контекст Съдът припомня, че макар член 5 § от Конвенцията да не възпрепятства съществуването на временна мярка за задържане, която да предхожда режим на обучение под надзор, без тя самата да има такъв характер (*Буамар срещу Белгия*, 29 февруари 1988 г., § 50, серия А № 129), то член 5 § 4 от Конвенцията съдържа самостоятелно право, налагайки на държавата задължението за упражняване на съдебен контрол върху всяко лишаване от свобода. В настоящия случай Съдът не може да установи, че националните органи са установили връзка между задържането, постановено от прокурора, и хода на съдебното производство, с предмет разглеждане на искането за налагане на възпитателна мярка с настаняване, с изключение на единствената констатация, че е била взета мярка за закрила по отношение на непълнолетната (вж. параграф 8 по-горе). При тези обстоятелства Съдът не може да заключи, че в решението си от 22 юни 2016 г. районният съд е разгледал постановлението на прокурора от 8 юни 2016 г. (вж. *И.П. срещу България*, цитирано по-горе, § 56).

49. След това Съдът отбелязва аргумента на правителството, според който постановлението на прокурора за настаняване подлежи на съдебен контрол пред административните съдилища по смисъла на членове 145 и сл. от Административнопроцесуалния кодекс, и в рамките на което производство жалбоподателката е имала и възможността да се

позове на предимството на член 5 § 4 от Конвенцията над вътрешното законодателство (вж. параграф 40 по-горе).

50. Съдът отбелязва, че това правно средство за защита не е посочвано от страните и че то не е било разглеждано в предходните дела, с подобни оплаквания по член 5 § 4. По тези дела Съдът е стигнал до констатация за нарушение на тази разпоредба поради липсата на вътрешноправно средство за защита, което да позволява оспорването на постановлението на прокурор за настаняване на непълнолетни в Дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни (*А. и други срещу България* и *И.П. срещу България*, цитирани по-горе).

51. Като взе предвид възражението на правителството ответник по същата точка и присъединено към разглеждане на оплакването (вж. параграф 42 по-горе), Съдът припомня, че правилото, посочено в член 35 § 1 от Конвенцията, налага на жалбоподателите задължението да използват на първо място вътрешноправните средства за защита, които обикновено са достъпни и достатъчни във вътрешно-правния ред на тяхната държава, за да получат удовлетворение за твърдените от тях нарушения. Тези правни средства за защита трябва да съществуват с достатъчна степен на сигурност както на практика, така и на теория, в противен случай нямат желаната ефективност и достъпност (вж., наред с много други, *Салман срещу Турция* [GC], № 21986/93, § 81, ЕСПЧ 2000-VII, и *Илхан срещу Турция* [GC], № 22277/93, § 58, ЕСПЧ 2000-VII).

52. Правителството, което възразява, че е налице неизчерпване на вътрешноправни средства за защита, трябва да убеди Съда, че предложеното средство е ефективно и достъпно както на теория, така и на практика (*Далиа срещу Франция*, 19 февруари 1998 г., § 38, *Recueil des arrêts et décisions* 1998-I и *МакФарлан срещу Ирландия* [GC], № 31333/06, § 107, 10 септември 2010 г.). След като това бъде доказано, жалбоподателката трябва да установи, че посоченото от правителството правно средство за защита действително е било използвано или че по някаква причина то не е било нито подходящо, нито ефективно с оглед на фактите по делото, или дори че някои специфични обстоятелства са я освободили от задължението да го упражни (*Акдивар и други срещу Турция*, 16 септември 1996 г., § 68, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-IV).

53. По този въпрос Съдът отбелязва, че решението на Конституционния съд от 4 октомври 2016 г. поставя в нова светлина функциите на прокурора по производство за настаняване. Съгласно подробно аргументиране това решение определя оспорването на административни актове по общия ред като възможно средство, чрез което съответните непълнолетни лица могат да получат съдебен контрол на законосъобразността на настаняването им в Дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни, разпоредено от прокурора

(вж. параграф 25 по-горе). Съдът отбелязва с удовлетворение, че, както се вижда от мотивите на решението, Конституционният съд изразява загриженост да приведе анализа си в съответствие с принципите, в приложното поле член 5 § 4 от Конвенцията, които Съдът е установил в своята съдебна практика, и да извлече последиците от констатацията за нарушение на тази разпоредба в решението по делото *А. и други срещу България*, цитирано по-горе.

54. Съдът обаче счита, че административното средство за обжалване по общия ред в много отношения не е било ефективно и налично по време на процесните факти. Първо, липсата на това средство за защита се доказва от факта, че искането пред Конституционния съд е подадено от Върховния административен съд, най-висшият административен съд, отговорен по-специално за провеждането на производства, предвидени от Административнопроцесуалния кодекс, и осъществяването на съдебен контрол върху решенията на административните съдилища. Искането за контрол за конституционност се основава по-специално на тълкуването на вътрешното законодателство, дадено от Върховния съд, според което съгласно действащото законодателство постановлението на прокурора за настаняване на непълнолетни в домове за временно настаняване не подлежи на никакъв съдебен контрол. На следващо място, тази теза за липсата на правна възможност за оспорване по общия ред на административни актове изглежда се потвърждава от становищата, подадени в контекста на производството пред Конституционния съд от всички ключови институции в разглежданата област, включително Главната прокуратура и министъра на правосъдието, които подкрепят искането на Върховния административен съд (вж. параграф 25 по-горе). В допълнение на това нито Конституционният съд при развиването на тезата си, нито правителството по повод настоящото дело не се позовават на примери от съдебната практика, доказващи наличието на практика по това правно средство за защита. Съдът може само да заключи, че компетентните публични институции сами не са предполагали, че възможността за съдебно обжалване по реда на АПК, посочена от правителството в контекста на настоящия анализ, може да се счита за релевантно в светлината на член 5 § 4 от Конвенцията. Новите насоки за тълкуване на вътрешните производства в тази област са дадени от Конституционния съд след обстоятелствата по делото. И накрая, дори ако може да се предвиди, че изричното решение на Конституционния съд ще ангажира за периода след приемането му административните съдилища да се считат за компетентни да се произнасят по такива жалби, трябва да се отбележи, че този съд се е произнесъл на 4 октомври 2016 г. (вж. параграф 25 по-горе), т.е. след края на лишаването от свобода на жалбоподателката в Дома за временно настаняване на

малолетни и непълнолетни (вж. параграф 11 по-горе), когато срокът за обжалване очевидно е бил изтекъл по отношение на нея.

55. В допълнение на това, като се има предвид ясната позиция на националните институции относно неефективността на съдебното средство за защита пред административните съдилища (вж. параграф 54 по-горе), Съдът не е убеден, че предимството на член 5 § 4 от Конвенцията над националното законодателство, с което правителството се аргументира, би предложило на жалбоподателката повече възможности да получи контрол на законосъобразността на лишаването ѝ от свобода. Правителството не представя никакъв пример за съдебна практика, сочещ в тази посока.

56. В този контекст не е разумно да се счита, че жалбоподателката или нейните представители са могли да видят в това обжалване ефективно средство за защита, налично както на теория, така и на практика към момента на оспорваните факти.

57. С оглед на гореизложеното и без да се предопределя принципната ефективност в бъдеще на съдебното средство за защита пред административните съдилища в случаи, подобни на настоящия, Съдът счита, че при обстоятелствата по настоящото дело това правно средство за защита не отговаря на изискванията на член 5 § 4 и член 35 § 1 от Конвенцията. Следователно възражението на правителството за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита (вж. параграфи 40 и 42 по-горе) трябва да бъде отхвърлено.

58. Не изглежда, че жалбоподателката се е възползвала по друг начин от съдебен контрол на законосъобразността на нейното лишаване от свобода, на което е била предмет от 8 юни до 20 юли 2016 г.

59. Следователно Съдът заключава, че е налице нарушение на член 5 § 4 от Конвенцията.

II. ТВЪРДЕНИТЕ НАРУШЕНИЯ ВЪВ ВРЪЗКА С НАСТАНЯВАНЕТО В „КРИЗИСЕН ЦЕНТЪР ЗА ДЕЦА“

A. Относно твърдяното нарушение на член 5, параграф 1 от Конвенцията

60. Жалбоподателката твърди, че настаняването ѝ в „кризисен център за деца“ е в противоречие с член 5 § 1 от Конвенцията, чиито относими части гласят следното:

„1. Всеки има право на свобода и сигурност. Никой не може да бъде лишен от свобода, освен в следните случаи и по реда, предвиден от закона:

а) законосъобразно лишаване от свобода по силата на постановена от компетентен съд присъда;

(...)

г) лишаване от свобода на непълнолетно лице въз основа на законосъобразно решение, за да се осигури надзор с възпитателна цел или законосъобразно лишаване от свобода на такова лице, с цел да се осигури неговото явяване пред предвидената в закона институция;

(...)“

1. Аргументи на страните

(а) Правителството

61. Правителството повдига възражения, основаващи се по-специално на несъвместимостта *ratione materiae* на това оплакване с Конвенцията и следователно на неприложимостта на член 5, както и на неспазване на правилото за изчерпване на вътрешно правните средства за защита.

62. По отношение на приложимостта на член 5 от Конвенцията правителството счита, че, тъй като по време на изслушването в районния съд на 14 септември 2016 г. жалбоподателката и нейната майка са изразили положително становище по оспорваното настаняване (параграф 14 по-горе), това настаняване не може да се разглежда като лишаване от свобода. Следователно член 5 от Конвенцията не е приложим. Правителството се позовава на факта, че жалбоподателката и нейната майка не са оспорили решението за настаняване, първоначално взето от директора на Дирекция „Социално подпомагане“ на 20 юли 2016 г., и че не са се противопоставили на изпълнението на това решение (виж параграф 10 по-горе по-горе).

63. Правителството също повдига възражение за неизчерпване на вътрешно-правните средства за защита, като посочва, че член 145 от Административнопроцесуалния кодекс (вж. параграф 32 по-горе) предоставя на жалбоподателката и нейните представители правно средство за защита срещу заповедта за настаняване, издадена от директора на Дирекция „Социално подпомагане“, потвърдено от съдебната практика. Правителството уточнява, че член 60, параграфи 1 и 4 от същия кодекс им предоставя възможност за обжалване със суспензивен ефект на предварителното изпълнение на заповедта, дори при липса на обжалване на заповедта по отношение на нейната на законосъобразност. Правителството посочва, че жалбоподателката и нейната майка не са се възползвали от тези средства за защита. И накрая правителството изтъква, че обжалваната мярка, попадаща в приложното поле на член 5 § 1, буква г), е насочена към защитата на непълнолетната и нейната подготовка с оглед на интегрирането ѝ във възпитателното училище - интернат, в очакване на заповедта на Министерството на образованието по този въпрос. Така на жалбоподателката са предложени образователни и културни дейности по време на този временен и кратък престой.

(b) Жалбоподателката

64. Що се отнася до нейното съгласие за настаняване в „кризисен център за деца“ жалбоподателката отговаря, че съгласието, на което правителството се позовава, е дадено едва по време на изслушването пред районния съд на 14 септември 2016 г. (вж. параграф 14 по-горе) и че не може да се предполага, че такова съгласие е съществувало през целия период между 20 юли 2016 г. и 16 септември 2016 г. Освен това в своите забележки пред Съда жалбоподателката излага, че показанията, които тя и майка ѝ са дали на съдебното заседание на 14 септември 2016 г., не могат да се тълкуват като съгласие, тъй като в действителност целта им е била да изразят своето противопоставяне на настаняването във възпитателно училище - интернат. И двете са били убедени, че, като се съгласят с удължаване на престоя в центъра в Балван, няма да има преместване във възпитателното училище - интернат в Подем. Пред Съда жалбоподателката казва, че е била объркана по отношение на възможностите пред нея и по никакъв начин не е искала да бъде подложена на мярка за настаняване нито в центъра в Балван, нито в центъра в Подем.

65. По отношение на възражението за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, жалбоподателката счита, че съгласно член 35 §в 1 от Конвенцията е достатъчно да обжалва решението за настаняването ѝ в „кризисен център за деца“, прието от районния съд на 14 септември 2016 г., което тя счита за основно решение по обжалваната мярка. В действителност тя е на мнение, че обжалване на решението за първоначалното настаняване, взето от директора на Дирекция „Социално подпомагане“, и обжалването със суспензивен ефект би имало спомагателен характер спрямо главното производство. Според нея тези правни средства за защита от административен характер не ѝ предлагат никакви гаранции относно контрола на законосъобразността на настаняването.

66. След това жалбоподателката поставя под въпрос законосъобразността на настаняването ѝ в центъра в Балван с аргумента, че настаняването, наложено ѝ от 20 юли до 14 септември 2016 г., е разпоредено от административен орган и че решението на съда е взето едва на последната дата, т.е. два дни преди преместването ѝ във възпитателното училище - интернат в Подем. По този начин процедурата, предвидена за тази цел в Закона за закрила на детето, не е била надлежно проведена. По отношение на процедурата, предвидена в член 27, параграф 6 от този закон (вж. параграф 28 по-горе), жалбоподателката добавя, че дори майка ѝ да беше оспорила решението за настаняване, издадено от директора на Дирекция „Социално подпомагане“, въпросното производство не би могло да даде възможност за ускоряване на съдебния контрол на законосъобразността на задържането ѝ. И накрая, жалбоподателката твърди, че настаняването

в центъра на Балван, който според нея не предлага възпитателни дейности, не е целяло никакви възпитателни мерки. Според нея това настаняване се основава формално на член 25 от Закона за закрила на детето, който предвижда такова настаняване, когато родителите не могат да контролират постоянно детето си. Всъщност органите никога не са се стремили, нито преди, нито по време на това настаняване, да установят реалните потребности на жалбоподателката с оглед проучване на възможността за прилагане на по-леки мерки спрямо нея, по-специално без да я лишат от свободата ѝ.

2. Преценка на Съда

(а) Относно приложимостта на член 5 от Конвенцията

67. Още в началото Съдът отбелязва, че страните не са съгласни по въпроса дали член 5 е приложим в настоящото дело. Той припомня, че по делото *А. и други срещу България* (цитирано по-горе, § 94) вече е установил, че настаняването в „кризисен център за деца“ е равносилно на лишаване от свобода по смисъла на член 5 от Конвенцията поради прилагания ограничителен режим, въведен постоянен надзор, условия на излизане (разрешение и придружаване от социален работник), както и риск за засегнатия непълнолетен да бъде издирван и върнат от полицията в случай на неоторизирано излизане. Обръщайки се към делото, което му е предоставено за разглеждане, Съдът обаче отбелязва, че правителството не оспорва елементите, свързани с условията на упражняване на обжалваната мярка, но че то по-специално аргументира, че жалбоподателката и нейната майка са се съгласили с мярката, което според него позволява тя да бъде изключена от обхвата на член 5 от Конвенцията (вж. параграф 62 по-горе). По този начин правителството счита по същество, че субективният елемент също трябва да присъства, когато става въпрос за задържане на непълнолетни. Съдът отбелязва, че ако в контекста на задържането такъв анализ е необходим във връзка с психичното здраве (*Щрок срещу Германия*, № 61603/00, § 74, ЕСПЧ 2005 V, и *Станев*, цитирано по-горе, § 117), не е взета принципна позиция в тази насока по отношение на задържането на непълнолетни лица по силата на член 5, параграф 1, точка г). След това той счита, че в настоящия случай не е необходимо да се приема такава позиция, тъй като във всички случаи не може да се установи, както е предложено от правителството (вж. параграф 62 по-горе), че жалбоподателката и нейната майка валидно са се съгласили с оспорваната мярка за настаняване (вж., *mutatis mutandis*, *И.П. срещу България*, цитирано по-горе, § 34). Всъщност в по делото няма елемент, което да показва, че жалбоподателката или нейната майка са изразили съгласие в началото на периода на спорното настаняване или по време на по-голямата част от престоя на непълнолетната в центъра в Балван. Съгласието, посочено

от правителството, е изразено по време на изслушването на 14 септември 2016 г., два дни преди края на периода на настаняване. Освен това жалбоподателката обжалва незабавно решението на районния съд от 14 септември 2016 г., което разпорежда именно оспорваното настаняване (вж. параграф 16 по-горе). При тези конкретни обстоятелства Съдът не може да заключи, че жалбоподателката е дала съгласието си за настаняването ѝ в „кризисен център за деца“ по време на тази мярка.

68. Предвид гореизложеното, Съдът не вижда причина да се отклонява от констатацията си по делото *А. и други срещу България*, цитирано по-горе, и заключава, че мярката за настаняване на жалбоподателката в „кризисен център за деца“ може да се характеризира като лишаване от свобода по смисъла на член 5 от Конвенцията. Следователно повдигнатото от правителството възражение за несъвместимост *ratione materiae* трябва да бъде отхвърлено.

(b) Относно изчерпването на вътрешни правни средства за защита

69. Обръщайки се към възражението на правителството, че жалбоподателката е разполагала с две правни средства за защита, за да оспори законосъобразността на настаняването си (вж. параграф 63 по-горе), Съдът припомня, че член 35 § 1 от Конвенцията изисква, жалбите, които впоследствие ще бъдат подадени за разглеждане пред него, да бъдат разгледани от съответния вътрешен орган поне по същество и във формите и сроковете, предписани от националното законодателство. Жалба, която не отговаря на тези изисквания, по принцип трябва да бъде обявена за недопустима поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита (*Вушкович и други срещу Сърбия* (предварително възражение) [GC], № 17153/11 и 29 други, § 72, 25 Март 2014 г.)

70. Съдът отбелязва, че в настоящия случай жалбоподателката е задържана със заповед на директора на Дирекция „Социално подпомагане“ от 20 юли до 14 септември 2016 г., след това с решение на районния съд от 14 до 16 септември 2016 г. Съгласно вътрешното право решението от 20 юли 2016 г. (вж. параграф 10 по-горе) представлява самостоятелно основание за лишаване от свобода на жалбоподателката, мотивирано от необходимостта да се вземе временна мярка за закрила, докато се изчаква разглеждането по съдебен ред искането за налагане на такава мярка (вж. параграф 28 по-горе). Районният съд притежава компетентността да разпорежда настаняването като защитна мярка, а не като временна мярка, той не се произнася по отношение на законосъобразността на заповедта на директора на Дирекция „Социално подпомагане“. Тази констатация се потвърждава от мотивите за решението на съда от 14 септември 2016 г. (вж. параграф 15 по-горе), които доказват, че разглеждането на тази инстанция е

свързано само с необходимостта от въпросната мярка за закрила, а не с обосновка за временната мярка, която вече е наложена на непълнолетната. По този начин, противно на твърденията на жалбоподателката (вж. параграф 65 по-горе), това съдебно решение съставлява основание за настаняване едва след последната дата, без да утвърждава заповедта на директора на Дирекция „Социално подпомагане“.

71. Следователно е необходимо да се проучи ефективността на двете правни средства за защита, посочени от правителството, във връзка с двете отделни гореспоменати решения за настаняване (вж. параграф 70 по-горе).

72. Най-напред по отношение на настаняването, разпоредено на 20 юли 2016 г. от директора на Дирекция „Социално подпомагане“, Съдът взема под внимание позицията на правителството, която гласи, че правните средства за защита, които трябва да бъдат упражнени, са обжалване на заповедта по отношение на нейната законосъобразност и/или жалба със суспензивен ефект по отношение на допуснатото предварително изпълнение на същата (вж. параграф 63 по-горе). Той отбелязва, че прилагането на нормите, уреждащи тези правни средства за защита, свидетелства за наличието на относително развита съдебна практика на националните съдилища след влизането в сила на Закона за закрила на детето и през годините, предхождащи спорните факти (вж. параграфи 28 и 32-33 по-горе). По-специално националните съдилища са извършили проверки по същество на жалби по твърдяна незаконосъобразност на заповеди за различните видове настаняване, предвидени в закона, включително настаняване в специализирано заведение, и, когато те са сметнали жалбите за основателни, заповедите за настаняване са били отменени. По същия начин примерите от съдебната практика доказват прилагането на обжалване със суспензивен ефект в случай на настаняване в приемно семейство или при близки роднини (вж. параграфи 28 и 32-33 по-горе). В настоящия случай жалбоподателката не посочва как двете гореспоменати правни средства за защита не са ефективни в случай за настаняване в специализиран дом, какъвто е нейният, като нищо по делото не позволява на Съда да заключи за неефективност на тези правни средства. Жалбоподателката не е прибягнала до никое от тях (вж. параграф 10 по-горе, в края), тя не е изчерпала валидно вътрешноправните средства по смисъла на член 35 § от Конвенцията.

73. От това следва, че частта от жалбата, свързана с твърдяната нередовност на заповедта на директора на Дирекция „Социално подпомагане“ от 20 юли 2016 г., трябва да бъде отхвърлена на основание член 35 § 4 от Конвенцията.

74. Що се отнася до настаняването, разпоредено от районния съд за периода от 14 до 16 септември 2016 г., Съдът отбелязва, че член 28 от

Закона за закрила на детето предвижда възможност за обжалване на решението му пред окръжния съд, чието решение е окончателно (вж. параграф 30 по-горе). В настоящия случай жалбоподателката се е възползва от тази възможност и с решение от 6 декември 2016 г. окръжният съд постановява прекратяване на производството поради липса на правен интерес (вж. параграфи 17-19 по-горе). Жалбоподателката сезира Апелативния съд, който с неподлежащо на обжалване определение потвърждава обжалвания съдебен акт (вж. параграф 20 по-горе). Съдът отбелязва, че правителството не обяснява как въпросното правно средство за защита не е ефективно и следователно не трябва да се упражнява, както и не посочва дали се очаква жалбоподателката да използва друго правно средство за защита.

75. Поради това Съдът отхвърля възражението за неизчерпване, повдигнато от правителството в частта от жалбата, свързана с твърдяната нередовност на решението за настаняване на районния съд от 14 септември 2016 г.

(с) Относно твърдяната нередовност на решението от 14 септември 2016 г. за настаняване на жалбоподателката в „кризисен център за деца“

76. Съдът взема под внимание тезата на жалбоподателката, която оспорва законосъобразността на настаняването ѝ в „кризисния център за деца“ в Балван, разпоредено от районния съд на 14 септември 2016 г. Той също така отбелязва позицията на правителството, което счита, че това настаняване отговаря на изискванията на член 5 § 1, точка г) от Конвенцията, без обаче да твърди, че може да попадне и под друг параграф на тази разпоредба (вж. параграф 63 по-горе)

77. В тази връзка Съдът припомня, че първата част на член 5 § 1, точка г) предвижда лишаване от свобода в интерес на непълнолетно лице, независимо дали последното е заподозряно в извършване на престъпление или е просто дете „в риск“. Тази разпоредба разрешава лишаването от свобода на непълнолетно лице с оглед на това да се осигури надзор с възпитателна цел (*А. и други срещу България*, цитирано по-горе, § 66). В настоящия случай, тъй като жалбоподателката не е била навършила пълнолетие, когато е била настанена в „кризисния център за деца“ в Балван, въпросът пред Съда е дали задържането на жалбоподателката е било законосъобразно и дали е било разпоредено „за“ („for the purpose of“) осигуряване на надзор с възпитателна цел спрямо нея (*Буамар*, цитирано по-горе, § 50; *Д.Г. срещу Ирландия*, № 39474/98, § 76, ЕСПЧ 2002 III; и *Д.Л. срещу България*, № 7472/14, § 71, 19 май 2016 г.). В тази област Конвенцията по същество се позовава на националното законодателство и съдържа задължението да се спазват както материалните, така и процесуалните стандарти, но също така изисква всяко лишаване от свобода да съответства на целта на чл. 5: за защита на лицето срещу произвол (*Буамар*, цитирано по-горе, § 47, и

Д.Г. срещу Ирландия, цитирано по-горе, § 75). Освен това, в рамките на задържането на малолетни и непълнолетни, понятието „надзор с възпитателна цел“ не следва да бъде строго приравнявано на понятието, свързано с преподаване в класната стая: когато млад човек е поставен под закрилата на компетентен местен орган, надзорът с възпитателна цел включва много аспекти от упражняването от страна на този местен орган на родителски права в полза и защита на съответното лице (*Блокхин срещу Русия* [GC], № 47152/06, § 166, 23 март 2016 г., с цитираните там препратки). Освен това практиката да се осигури на всички непълнолетни, лишени от свобода и намиращи се под закрилата на държавата, дори на пребиваващите в център за временно задържане за ограничен период от време, образование в съответствие с редовната училищна програма трябва да бъде нормата, за да се избегнат пропуски в образованието им (*ibidem*, §170). В допълнение на това Съдът има повод да поясни, че изискването за „законосъобразност“ в контекста на задържането „за“ целите на „надзор с възпитателна цел“ също предполага задължението да за осигуряване на гаранции, че взетата мярка е пропорционална на тези цели. Когато задържането се отнася до непълнолетно лице, основен критерий за оценка на пропорционалността е знанието, че задържането е взето като крайна мярка в най-добрия интерес на детето и че целта му е да предотврати сериозни рискове за неговото развитие. Когато този критерий не е изпълнен, лишаването от свобода губи своята обосновка (*Д.Л. срещу България*, цитирано по-горе, § 74 с цитираните в него препратки).

78. Съдът също така припомня, че задържането за целите на надзор с възпитателна цел, посочено в член 5 § точка г), трябва да се извършва в подходящо заведение с ресурси, които отговарят на необходимите образователни цели и изисквания за сигурност. Може обаче и настаняването да не е незабавно. Буква г) на член 5 § 1 не възпрепятства временна мярка за закрила, която има предварителен характер спрямо режим на надзор с възпитателна цел, без тя самата да има такива характеристики. В тази хипотеза временната мярка за закрила трябва да доведе в кратък срок до ефективно прилагане на такъв режим в специализирана среда - отворена или затворена, която се ползва с достатъчно ресурси, съответстващи на нейната цел (*Буамар*, цитирано по-горе, §§ 50 и 52; и *Д.Г. срещу Ирландия*, цитирано по-горе, § 78; вж. също параграф 48 по-горе).

79. В настоящия случай, по отношение на оспорването на жалбоподателката на законосъобразността на настаняването ѝ в „кризисния център за деца“ в Балван от 14 до 16 септември 2016 г., Съдът отбелязва, че от преписката е видно, че обжалваното решение е взето от районния съд по искане на директора на Дирекция „Социално подпомагане“. Това искане е подадено в рамките на предвидения за целта от закона едномесечен срок и съдът също се произнася в

законоустановения едномесечен срок (вж. параграфи 10,12, 15, 29 и 30 по-горе). По този начин, противно на това, което твърди жалбоподателката (вж. параграф 66 по-горе), нейното настаняване е разпоредено от определените от закона органи и в необходимите срокове. Съдът стига до заключението, че задържането на непълнолетната е станало факт „в съответствие с процедурите, предвидени от закона“.

80. На следващо място Съдът отбелязва, че в решението си за настаняване (вж. параграф 15 по-горе), районният съд е взел под внимание семейната и социална среда на непълнолетната, по-специално липсата на подкрепа от семейството и излагането на сериозни рискове за нейното развитие. Всъщност дирекция „Социално подпомагане“ уточнява по-специално, че настаняването на жалбоподателката в „кризисен център за деца“ е с временен характер, докато се приеме „решение на Министерството на образованието за настаняване във възпитателно училище - интернат“ (вж. параграф 10 по-горе). В един такъв контекст Съдът може да приеме аргумента на правителството, че въпросният престой е имал за цел да подготви жалбоподателката за интегрирането ѝ в затвореното заведение с възпитателни цели (вж. параграф 63 по-горе) и счита, че от властите не може да се изисква образователната цел на член 5 § буква г) да бъде постигната изцяло по време на временна мярка за закрила. Съдът отбелязва, че ефективното прилагане на настаняването в затворено заведение е станало на 16 септември 2016 г., тоест само два дни след обжалваното решение (вж. параграф 16 по-горе).

81. По отношение на въпроса дали този период може да се счита за достатъчно „кратък“ в светлината на принципите на прилагане на член 5 § 1, точка г) (вж. параграф 78 по-горе), Съдът отбелязва, че това е доста кратък период, а именно два дни. В този контекст Съдът е на мнение, че властите не могат да бъдат критикувани, че не са действали с необходимото старание, дори вземайки предвид факта, че този период на задържане е настъпил след настаняването на жалбоподателката в дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни от 8 юни до 20 юли 2016 г. и след настаняването, разпоредено от директора на дирекция „Социално подпомагане“ от 20 юли до 14 септември 2016 г. (вж. *a contrario*, Буамар, цитирано по-горе, § 51, където жалбоподателката е била обект на нещо като „совалка“ между мястото на задържане и семейството ѝ и по този начин само в рамките на една година е изтърпяла общо 119 дни лишаване от свобода за период от 291 дни). Поради това Съдът счита, че не е необходимо да се разглеждат аргументите на страните, свързани със съществуването в рамките на „кризисния център за деца“ в Балван или не на образователна програма през тези два дни. (вж. параграфи 63 в края и 66 по-горе).

82. С оглед на гореизложеното и като взе предвид по-специално мотивите за настаняване, на което се позовават органите, Съдът заключава, че задържането на жалбоподателката в „кризисен център за деца“ от 14 до 16 септември 2016 г. е имало за цел да ѝ позволи единствено временно настаняване за времето, което не изглежда прекомерно при конкретните обстоятелства по делото, необходимо за привеждането в изпълнение на съдебното решение от 22 юни 2016 г. (вж. параграф 8 по-горе). В този контекст не е задължително тази мярка да предвижда „надзор с възпитателна цел“ на непълнолетната.

83. Освен това Съдът взема под внимание аргумента на жалбоподателката, че органите не са наложили други по-леки мерки, изключващи лишаване от свобода, преди да вземат решение за нейното настаняване (вж. параграф 66 в края по-горе). По този въпрос той се позовава на приложимите принципи, обобщени по делото *Д.Л. срещу България* (цитирано по-горе, § 74; вж. също параграф 77 по-горе). Що се отнася до настоящото дело, Съдът отбелязва, в допълнение към вече наблюдаваните обстоятелства (вж. параграфи 79-82 по-горе), че след като е провел открито заседание и е изслушал засегнатите лица, районният съд е преценил личното положение на жалбоподателката, както и адекватността на оспорваната мярка с оглед на нейните потребности по отношение на последващи действия и грижи (вж. параграфи 14-15 по-горе). Тези елементи, разгледани в светлината на кратката продължителност на процесната мярка, позволяват на Съда да заключи, че настаняването на жалбоподателката в „кризисния център за деца“ в Балван от 14 до 16 септември 2016 г. е било пропорционално на преследваната образователна цел.

84. В следствие на това Съдът счита, че това настаняване попада в обхвата на член 5 § точка г) и че е спазило изискванията на тази разпоредба. Поради това той счита, че не е необходимо да се определя дали са в сила и други параграфи на член 5 § 1.

85. Следователно Съдът намира, че тази жалба е явно необоснована и че трябва да бъде отхвърлена съгласно член 35 §§ 3, точка а) и 4 от Конвенцията.

В. Относно твърдяното нарушение на член 5 § 4 от Конвенцията

86. Жалбоподателката твърди също така, че настаняването в „кризисен център за деца“ от 20 юли до 16 септември 2016 г. е било разпоредено в съответствие с процедури, които не са придружени от необходимите гаранции и че не е разполагала с правно средство за защита, позволяващо извършване на контрол на законосъобразността му. По този въпрос тя се позовава на член 5 § 4, както и на член 6 от Конвенцията.

87. Съдът счита, че е уместно да разгледа тези твърдения единствено от гледна точка на член 5 § 4 от Конвенцията, тъй като последната разпоредба е *lex specialis* по отношение на член 6 (*Райнпрехт срещу Австрия*, № 67175 / 01, § 55, ЕСПЧ 2005 XII и *Ами и други срещу България*, № 58149/08, § 109, 12 февруари 2013 г.).

1. Аргументи на страните

88. Правителството препраща към аргументите си, според които жалбоподателката и нейната майка са могли да оспорят законосъобразността на заповедта на директора на дирекция „Социално подпомагане“, както и да подадат жалба със суспензивен ефект по отношение на допуснатото предварително изпълнение на заповедта (вж. параграф 63 по-горе). И накрая, при обстоятелствата по настоящото дело, съдебният контрол върху процесното настаняване е инкорпориран в решението на районния съд от 14 септември 2016 г., съгласно процедура, която представя всички гаранции срещу произвол и охранява интересите на непълнолетната.

89. Жалбоподателката твърди, че не е разполагал с ефективно средство за защита, за да постави под въпрос настаняването си в „кризисния център за деца“ в Балван (вж. параграф 65 по-горе). Освен това, тя е нямала правомощия да образува производство пред районния съд и дори ако такова производство е било образувано, тя не се е възползвала от него, тъй като този съд е постановил решение само два дни преди края на престоя. Единственото, което ѝ е оставало да направи, според нея е да оспори решението, взето от този съд на 14 септември 2016 г. По отношение на продължението на производството жалбоподателят казва, че окръжният съд неправилно е счел, че „тя не е имала правен интерес, който да преследва (виж параграф 19 по-горе). Според нея преразглеждането от последния съд не е било придружено от гаранции срещу произвол, като ефективно представителство, своевременно разглеждане по същество на твърденията ѝ и провеждане на състезателен процес.

2. Преценка на съда

90. Съдът се позовава на принципите, приложими в настоящото дело (вж. параграф 46 по-горе) и на неговата забележка относно липсата на правно средство за защита от тип *habeas corpus* в българското законодателство (вж. параграф 47 по-горе)

91. Съдът обаче също така установява, разглеждайки възражението за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, повдигнато от правителството в светлината на оплакването по член 5 § 1, че националното законодателство предлага на жалбоподателя две вътрешноправни средства за защита *a priori* ефективни за оспорване на

законосъобразността на заповедта за настаняване в „кризисен център за деца“, издадена от директора на дирекция „Социално подпомагане“ и служеща като основание за периода на настаняване от 20 юли до 14 септември 2016 г. (параграфи 70-73 по-горе). Те включват по-специално жалба за преценка на законосъобразността ѝ и жалба със суспензивен ефект, посочена в член 27, параграф 6 от Закона за закрила на детето, в съчетание с приложимите разпоредби на Административнопроцесуалния кодекс (параграф 28 по-горе). С оглед на тези констатации Съдът отбелязва, че националното законодателство позволява на жалбоподателката да оспори законосъобразността на нейното лишаване от свобода, разпоредено от директора на дирекция „Социално подпомагане“. Упражняването на тези две правни средства за защита би могло да доведе, когато е целесъобразно, до освобождаването на непълнолетното лице в съответствие с изискванията на член 5 § 4 от Конвенцията.

92. Остава да се разгледат твърденията на жалбоподателката относно липсата на ефективно правно средство за защита във връзка с настаняването ѝ в „кризисен център за деца“ от 14 до 16 септември 2016 г. В тази връзка Съдът отбелязва, че съдът, сезиран с искането за настаняване, е разгледал обстоятелствата, за да обоснове мярката и е изслушал лично жалбоподателката, представлявана от адвокат, както и нейната майка (вж. параграфи 13 и 14 по-горе). Следователно съдебният контрол, изискван от член 5 § 4 от Конвенцията, е включен в решението на същия съд. Освен това в производството пред тази инстанция Съдът не намира никакви елементи, накърняващи неговия състезателен характер или принципа на равнопоставеност между страните (вж., *mutatis mutandis*, *Николова срещу България* [GC], № 31195/96, § 58, ЕСПЧ 1999 II). По същество жалбоподателката твърди, че производството пред окръжния съд, който е трябвало да се произнесе по нейната жалба срещу настаняването, не е било придружено от гаранциите, необходими за разглеждането на нейното дело (вж. параграф 89 по-горе). Съдът обаче отбелязва, че оспорваното настаняване е приключило на 16 септември 2016 г. и че член 5 § 4 вече не е приложим за периода след тази дата.

93. С оглед на тези елементи Съдът счита, че съгласно приложимото право и обстоятелствата по делото жалбоподателката е разполагала с правно средство за защита за разглеждане на законосъобразността на настаняването ѝ в „кризисен център за деца“, разпоредено първо от директора дирекция „Социално подпомагане“ на 20 юли 2016 г., след това от районния съд на 14 септември 2016 г.

94. Затова Съдът отбелязва, че частта от жалбата относно твърдяната липса на правно средство за защита, както е предвидено в член 5 § 4, по време на престоя на жалбоподателката в центъра в Балван е явно

необоснована и трябва да бъде отхвърлена в съответствие с член 35 §§ 3, точка а) и 4 от Конвенцията.

95. И накрая, тъй като това настаняване е приключило на 16 септември 2016 г. и член 5 § 4 вече е неприложим след тази дата по настоящото дело, в съответствие с член 35 § 3, точка а) и член 4 от Конвенцията Съдът отхвърля поради несъвместимост *ratione materiae*, частта от жалбата, свързана с липсата на правно средство за защита след последната дата.

III. ОТНОСНО ПРИЛАГАНЕТО НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

96. Съгласно член 41 от Конвенцията:

„Ако Съдът установи, че е имало нарушение на конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, Съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевшата страна.“

А. Вреди

97. Жалбоподателката претендира 8 000 евро (EUR) за неимуществени вреди, които счита, че е претърпяла в резултат на твърдените нарушения на Конвенцията.

98. Правителството намира тази претенция за прекомерна.

99. Съдът отбелязва, че жалбите по чл. 5 §§ 1 и 4, свързани с настаняването на жалбоподателката в „кризисен център за деца“, са отхвърлени поради недопустимост. Затова на жалбоподателката не трябва да се присъжда сума на това основание. От друга страна Съдът счита, че жалбоподателката е претърпяла неимуществени вреди в резултат на липсата на правно средство за защита, което би ѝ позволило да се възползва от разглеждане на законосъобразността на настаняването ѝ в Дома за временно настаняване на малолетни и непълнолетни, както гарантира член 5 § 4 от Конвенцията. Тази констатация оправдава предоставянето на обезщетение. Както го изисква от член 41 от Конвенцията, Съдът определя по справедливост, че на жалбоподателката следва да бъде присъдена сумата от 3000 евро по тази точка.

В. Разходи и разноси

100. Жалбоподателката претендира и 2 924,61 EUR за разноските по процедурата пред националните съдилища и пред Съда. Тя представя подкрепящи документи, съответстващи на пощенски и транспортни разходи (24,61 евро), както и представителни разходи за общо 29 работни часа при хонорар от 100 евро на час. Освен това тя моли

присъдената от съда сума да се внесе директно по банковата сметка на Българския хелзински комитет.

101. Правителството намира тази претенция за прекомерна.

102. Съгласно съдебната практика на Съда един жалбоподател може да получи възстановяване на направените от него разходи и разноси само до степента, в която се установи тяхната действителност, необходимост и разумен характер на ставките за плащане. По настоящото дело, като вземе под внимание документите, с които разполага, и своята съдебна практика, Съдът намира за разумно да присъди на жалбоподателката сумата от 1500 евро, която да се изплати директно по сметката на Български хелзински комитет (виж *mutatis mutandis*, *Кхалифа и други срещу Италия* [GC], № 16483/12, § 288, 15 декември 2016 г.).

С. Мораторни лихви

103. Съдът счита за уместно мораторните лихви да бъдат обвързани с пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, към която се добавят три процентни пункта.

С ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Прилага* се по същество възражението за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, повдигнато от Правителството, във връзка с жалбата по член 5 § 4 от Конвенцията относно настаняването в дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни и го *отхвърля*;
2. *Обявява* жалбата за допустима по отношение на оплакването по член 5 § 4 от Конвенция във връзка с настаняването на жалбоподателката в дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни, за недопустима в останалата част;
3. *Приема*, че във връзка с настаняването на жалбоподателката в дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни е налице нарушение на член 5 § 4 от Конвенцията;
4. *Приема*
 - а) че в рамките на три месеца от деня, в който съдебното решение стане окончателно в съответствие с член 44 § 2 от Конвенцията, държавата ответник трябва да изплати на жалбоподателката следните суми, конвертирани в български лева по курса, валиден към датата на плащането:

- i. 3 000 евро (EUR) (три хиляди евро), плюс всякакви данъци, които биха могли да се начислят на жалбоподателката за неимуществени вреди,
 - ii. 1 500 евро (EUR) (хиляда и петстотин евро), плюс всякакви данъци, които биха могли да се начислят на жалбоподателя за неимуществени вреди, които да се изплатят директно по сметката на Български хелзинкски комитет;
- b) че от изтичането на гореспоменатия тримесечен срок до плащането се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер, равен на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка за срока на забава, към която се добавят три процентни пункта;
5. *Отхвърля* останалата част от иска за справедливо обезщетение.

Изготвено на френски език и оповестено писмено на 8 декември 2020 г. в съответствие с член 77 §§ 2 и 3 от Правилника на.

gnature_p_2}

Андреа Тамиети
Секретар

Тим Еике
Председател